

TARTIŞMA (DISCUSSION)

Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki "Alan ve Alan Eğitimi Dersleri" nin Yeniden Düzenlenmesi Gerekliği

Ali Rıza Erdem*

Öğretmen yetiştirme, toplumunu sürekliliğini sağlayacak gelecek nesillerin nitelikli yetiştirilmesi açısından hayati derecede öneme sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin nitelikli olarak yetiştirilmesi her toplum için ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca öğretmenlerin bilgi toplumu olma yolunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirebilmeleri için bu görevleri yapabilecek nitelikte yetiştirilmeleri gerekmektedir.

Öğretmen yetiştirme programlarının geçirdiği son iki değişim

Eğitim fakültelerinde toplum çeşitli dallarda ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmek için hizmet öncesi eğitim çerçevesinde dört yıllık öğretmen yetiştirme programları uygulanmaktadır. Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 04.11.1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı ile eğitim fakültelerinde yeniden yapılanma süreci başlatılmış ve bu çerçevede 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren yeniden düzenlenen öğretmen yetiştirme programları uygulamaya konmuştur. Bu reform ile "Öğretmenlik Meslek Bilgisi" derslerinin sayısı ve kredilerinde önemli değişiklikler yapılmış, bu dersler içerisinde teorik olanlar, özellikle de eğitimin temelleri dersleri (eğitim tarihi, eğitim felsefesi, eğitim sosyolojisi)-eğitim psikolojisi hariç- programdan kaldırılmıştır. Formasyon derslerinin çoğuna uygulama saatleri konulmuş ve programın uygulama boyutu arttırılmıştır. Tüm öğretmen yetiştirme programlarına; öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme, sınıf yönetimi, rehberlik ve bilgisayar dersleri konulmuş, "konu alanı öğretimi" ne yönelik derslerin kredisi yükseltilmiştir. Öğrencilerin okullarda

uygulama yapma saatleri artırılmış, eğitim fakültesi- uygulama okulu işbirliği sağlanmıştır (Nakiboğlu & Sağesen, 2002; YÖK, 16.08.2006; Baskan & Aydın & Madden, 2006; Kılıç & Acat, 2007; YÖK, 2007; Yüksel, 2009).

Sekiz yıl uygulanan öğretmen yetiştirme lisans programlarının aksayan yönlerini gidererek, geliştirmeye yönelik bir çalışmanın gerçekleştirilmesi Yükseköğretim Kurulu'nca uygun bulunmuş ve Fakültelerden gelen görüş ve öneriler "Eğitim Fakültelerini Geliştirme Komisyonu" tarafından değerlendirilerek Eğitim Fakültelerinin ilköğretime öğretmen yetiştiren bölümlerinde yürütülen öğretmen yetiştiren programlarına son şekli verilmiş, 21 Temmuz 2006 tarihli YÖK Genel Kurulunda uygulama için olur alınmıştır. Öğretmen yetiştirme programlarındaki başlıca yenilikler şunlardır (YÖK, 16.08.2006; YÖK, 2007):

- 1) Programlar oransal olarak, % 50-60 alan bilgisi ve becerileri, %25-30 öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri, % 15-20 genel kültür derslerini içermektedir.
- 2) Yeni programlarda, yan dal uygulamasına, ihtiyacın ortadan kalkması nedeniyle son verilmiştir. Yeni uygulama ile öğretmen adayının kendi alanında daha derinlemesine eğitim görerek yetişmesi mümkün olabilecektir.
- 3) Öğretmen yetiştirme programlarında çakılı ders uygulaması esnetilerek; fakültelere, programların yaklaşık %30 oranında dersleri belirleme yetkisi verilmekte, seçmeli ders olanağı arttırılmaktadır.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, DENİZLİ
e-mail: arerdem@pau.edu.tr

- 4) Öğretmen adaylarına; birleştirilmiş sınıflarda, köylerde ve YİBO' larda okul uygulaması yapabilme fırsatı verilmektedir.
- 5) *Yeni programların en önemli özelliklerinden biri de genel kültür derslerinin oranlarının arttırılmasıdır.* Bu değişikliğin amacı, üniversite düzeyinde yetiştirilen öğretmen adayına aydın bir kişide bulunması gereken entelektüel donanımı kazandırmaktır. Belli düzeyde genel kültüre ve bilişim teknolojisine ilişkin bilgi ve becerilere sahip olan, bilimsel araştırma yapabilen ve yapılan araştırmalardan yararlanabilen, çok yönlü bir öğretmen adayı, çağdaş eğitimin gereklerini yerine getirmede daha başarılı olacak, öğretmenin bu niteliği, yetiştirdiği öğrencilerin geleceğe hazırlanmasında olumlu yansımalar sağlayacaktır. Genel kültür dersleri olarak, Bilim Tarihi, Türk Eğitim Tarihi, Felsefeye Giriş gibi dersler konulmuştur. Programın esnek yapısı nedeniyle, fakülteler, farklı genel kültür dersleri de okutabilecekler ve bu dersleri zaman içinde değiştirilebileceklerdir.
- 6) Öğretmen yetiştirme programlarına "Topluma Hizmet Uygulamaları" adlı yeni bir ders konulmuştur. Tüm programlar için zorunlu olan bir yarıyılık bu derste, öğrenciler, toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlayacaklardır. Ayrıca, bu ders kapsamında; öğrencilerin, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılması özendirilecektir. Öğrencinin bu çalışmalarındaki başarısı, "Topluma Hizmet Uygulamaları" dersinde kredili olarak değerlendirilecektir.
- 7) *Yeni programın önemli bir özelliğinin de AB ülkeleri öğretmen eğitimi programlarının boyutlarıyla örtüşmesidir.* Bu bağlamda, yeni program, "kendisine söyleneni yapan teknisyen öğretmen yerine, problem çözen ve öğrenmeyi öğreten entelektüel öğretmen yetiştirmeyi" hedeflemektedir.

Öğretmen yetiştirme programlarındaki "alan ve alan eğitimi dersleri" neden yeniden düzenlenmelidir?

Öğretmen yetiştirme programlarındaki dersler "Alan ve alan eğitimi dersleri (A)", "Öğretmenlik meslek bilgisi dersleri (MB)", "Genel kültür dersleri (GK)" olmak üzere 3 kategoride yer almaktadır. Fakat öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde Okul Öncesi, Sınıf Öğretmenliği, Görme Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği, Üstün Zekâlılar Öğretmenliği lisans programları dışındaki öğretmen yetiştirme programlarındaki "Alan ve alan eğitimi dersleri (A)" nin ağırlıklı olarak "alan" dersleri olduğu, "alan eğitimi" derslerini ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersleri ya içermediği yâda kısmen içerdiği görülmektedir.

- ✓ İlköğretim Matematik Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Analiz I-II-III, Lineer Cebir I-II, Analitik Geometri I-II vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (İlköğretim ikinci kademedeki Matematik Eğitimi, Geometri Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
- ✓ Fen Bilgisi Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Genel Kimya I-II-III-IV, Genel Kimya Lab I-II, Genel Fizik I-II-III ve Modern Fizik Giriş, Genel Fizik Lab I-II, Genel Biyoloji I-II, Genel Biyoloji Lab I-II, Fizikte Özel Konular, Kimyada Özel Konular vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (İlköğretim ikinci kademedeki Fizik Eğitimi, Kimya Eğitimi, Biyoloji Eğitimi gibi) ve fizik, kimya ve biyoloji eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
- ✓ Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I-II, Yeni ve Yakın Çağ Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I-II, Çağdaş Dünya Tarihi, Genel Fiziki Coğrafya, Türkiye Fiziki Coğrafyası, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Ülkeler Coğrafyası, Siyasi Coğrafya,

- Vatandaşlık Bilgisi vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (İlköğretim ikinci kademedede Tarih Eğitimi, Coğrafya Eğitimi, Vatandaşlık Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
- ✓ Türkçe Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Yazılı Anlatım I-II, Sözlü Anlatım I-II, Osmanlı Türkçesi I-II, Edebiyat Bilgi ve Kuramları I-II, Türk Halk Edebiyatı I-II, Eski Türk Edebiyatı I-II, Yeni Türk Edebiyatı I-II, Çocuk Edebiyatı, Dünya Edebiyatı vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (İlköğretim ikinci kademedede Gramer Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Eğitimde Bilişim Teknolojileri I-II, Programlama Dilleri I-II, Program Geliştirme ve Yönetimi I-II, İşletim Sistemleri ve Uygulamaları, Çoklu Ortam Tasarımı ve Üretimi, İnternet Tabanlı Programlama, Bilgisayar Ağları ve İletişim, Veri Tabanı Yönetim Sistemleri, vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (İlköğretimde Bilgisayar Teknolojileri Eğitimi, İnternet Eğitimi, Çoklu Ortam Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ Resim-iş Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Temel Tasarım I-II, Desen I-II, Anasanat Atölye I-II-III-IV-V-VI, Seçmeli Sanat Atölye I-II-III-IV-V-VI, Sanat Felsefesi, Batı Sanatı Tarihi, Türk Sanatı Tarihi vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (Çocuğun Sanat Eğitimi, Tasarım Eğitimi, Desen Eğitimi, Yazı Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ Müzik Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Müziksel İşitme Okuma Yazma I-II-III-IV-V-VI, Piyano I-II-III-IV-V-VI, Bireysel Çalgı I-II-III-IV-V-VI-VII, Bireysel Ses Eğitimi I-II-III-IV, Koro I-II-III-IV-V-VI, Koro ve Yönetimi, Orkestra / Oda Müziği I-II-III, Orkestra / Oda Müziği Yönetimi, Geleneksel Türk Sanat Müziği Uygulaması, Çalgı Bakım Onarım Bilgisi, Türk Müziği Çokseslendirme vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (Müziksek İşitme Okuma Yazma Eğitimi, Koro Eğitimi, Orkestra / Oda Müziği Eğitimi, Türk Halk Müziği Eğitimi, Türk Sanat Müziği Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Genel Jimnastik, Artistik Jimnastik, Atletizm, Basketbol, Yüzme, Hentbol, Futbol, Voleybol, Halk Oyunları, vb) olmakla birlikte "alan eğitimi" dersleri (Atletizm Eğitimi, Jimnastik Eğitimi, Basketbol Eğitimi, Yüzme Eğitimi, Hentbol Eğitimi, Futbol Eğitimi, Voleybol Eğitimi, Halk Oyunları Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ İngilizce Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Bağlamsal Dilbilgisi I-II, İleri Okuma ve Yazma I-II, Dinleme ve Sesletim I-II, Sözlü İletişim Becerileri I-II, Dilbilim I-II vb) ve bazı "alan eğitimi" dersleri (İngilizce Öğretiminde Yaklaşımlar I-II, Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi I-II, Dil Becerilerinin Öğretimi I-II, Edebiyat ve Dil Öğretimi I-II) yer almaktadır. Ayrıca "alan eğitimi" yle ilgili diğer dersler (İngilizce Gramer Eğitimi, Konuşma Eğitimi, Yazma Eğitimi, Dinleme Eğitimi, Çeviri Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
 - ✓ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği lisans programında birçok "alan" dersleri (Temel Dini Bilgiler I-II, Arapça I-II, Kuran Okuma Bilgi ve Becerisi I-II, Din Felsefesi, Ahlak Felsefesi, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, vb) ve bazı "alan eğitimi" dersleri (İslam İnanç Öğretimi, Kültürler Arası Din ve Ahlak Öğretimi, Din Öğretimi Bilimi) yer almaktadır. Ayrıca "alan eğitimi" yle ilgili diğer dersler (Dini Kavramların Eğitimi, Din Kültürü Eğitimi gibi) ve alan eğitimiyle ilgili "tematik" dersler yer almamaktadır.
- Sınıf Öğretmenliği ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma (PDR) lisans programı dışındaki

diğer dallardaki öğretmen yetiştiren lisans programlarında “Alan ve alan eğitimi dersleri (A)” içinde yer alan “Özel Öğretim Yöntemleri I” ve “Özel Öğretim Yöntemleri II” derslerinin, öneriler doğrultusunda ilgili öğretmenlik dalları için çeşitli “alan eğitimi (AE)” dersleri konulacağı için kaldırılması gerekmektedir. Ayrıca Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği ve Görme Engelliler Öğretmenliği lisans programları dışındaki öğretmen yetiştiren lisans programlarına “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersinin yanısıra “Okulöncesi Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Sınıf Öğretmenliğinde Materyal Tasarımı, İlköğretim Matematik Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Fen Bilgisi Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Sosyal Bilgiler Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Türkçe Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, İngilizce Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Almanca Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Fransızca Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Japonca Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Arapça Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Resim-iş Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Müzik Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi İçin Materyal Tasarımı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi İçin Materyal Tasarımı, Üstün Zekâlıların Eğitimi İçin Materyal Tasarımı” adlarında yeni bir “alan eğitimi dersi (AE)” konmalıdır.

Sonuç

Eğitim fakültelerinde uygulanan Okul Öncesi, Sınıf Öğretmenliği, Görme Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği, Üstün Zekâlılar Öğretmenliği lisans programları dışındaki öğretmen yetiştirme lisans programlarındaki “Alan ve alan eğitimi dersleri (A)” nin ağırlıklı olarak “alan” dersleridir, “alan eğitimi” dersleri ve alan eğitimiyle ilgili “tematik” dersler ya yer almamaktadır yâda kısmen yer almaktadır. Uygulamanın bu şekilde olması iki önemli sonucu beraberinde getirmektedir: (1) Öğretmen yetiştiren lisans programlarında alan eğitimi derslerinin yeterli olmadığı dallarda yetişen öğretmenler, alan eğitimi yeterlilikleri açısından çok zayıf yetişmektedir. (2) Doktora yaparak öğretmen yetiştirmenin belli bir dalında “alan eğitimi” nde uzmanlaşan akademisyenler hem uzmanlaştıkları alan eğitiminde alan eğitimi ders(ler)i olmadığı için ilgili ders(ler)e girememektedir hem de uzmanlaştıkları alan

eğitimi dışındaki ders(ler)e girmek zorunda kalarak iş doyumsuzluğu ve çoğu zamanda çatışma yaşamaktadır.

Öğretmen eğitiminde niteliği yakalamak için eğitim fakültelerinde şu anda uygulanan öğretmen yetiştiren lisans programlarındaki “Alan ve alan eğitimi dersleri (A)” iki kategoriye ayrılmalıdır: (1) Alan dersleri (A) (2) Alan eğitimi dersleri (AE). Bu ayrıştırma “alan dersleri (A)” ile “alan eğitimi dersleri (AE)”nin birbirine eşdeğer görülmesini engelleyecek ve “alan eğitimi dersleri (AE)”nin “alan dersleri (A)”nden çok farklı olduğunu açık ve net olarak ortaya koyacaktır.

İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Resim-iş Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği lisans programlarında “alan dersleri (A)” yeniden gözden geçirilmeli ve bazı “alan dersleri (A)” birleştirilerek veya kaldırılarak yerlerine ilgili öneriler doğrultusunda “alan eğitimi dersleri (AE)” ve alan eğitimiyle ilgili “tematik dersler” konmalıdır. İngilizce Öğretmenliği ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği lisans programlarında kısmen yer alan “alan eğitimi dersleri (AE)” ne tamamlayıcı olarak ilgili öneriler doğrultusunda “alan eğitimi dersleri (AE)” ve alan eğitimiyle ilgili “tematik dersler” konmalıdır. Ayrıca “alan eğitimi dersleri (AE)” öğretmen yetiştiren lisans programlarında “seçmeli ders(ler)” olarak da yer almalıdır. Bu değişikliklerin yapılması öğretmen yetiştirmede hem alan eğitimi yeterliklerinin hizmet öncesi eğitimle öğretmen adaylarına istenilen nitelikte kazandırılması hem de alan eğitiminde uzmanlaşan akademik personelden öğretmenlerin hizmet öncesi alan eğitiminde daha işlevsel yararlanılabilmesi açılarından artık bir “zorunluluk” haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Baskan, G. A. & Aydın, A. & Madden, T. (2006) Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bakış, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (1), 35-42
- Kılıç, A. & Acat, B. (2007) Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen yetiştirme programlarındaki derslerin gereklilik ve işe vurukluk düzeyi, *Kırgızistan Türkiye Manasa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 21-37
- Nakiboğlu, C. & Sağesen, Ö. (2002) Eğitim fakültelerinin yeni yapılanmasının öğrenci boyutu açısından değerlendirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10 (2), 309-316
- YÖK Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama, Received from http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/aciklama_program.doc Erişim tarihi: 16.08.2006
- YÖK (2007) Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007), Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını 2007-5
- Yüksel, S. (2009) Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ilişkin görüşleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (1), 435-455